

PROGRAMPRECISERING – LANDSKAP, TILLGÅNG TILL NATUR OCH STRAND

Årsmötet 2008 gav styrelsen uppdraget att precisera föreningens programförklaring när det gäller strandskydd och naturskydd med utgångspunkt från allemansrätten. Denna promemoria är ett förslag till årsmötet 2009 att anta sådant preciserat program för föreningens fortsatta arbete. Föreningen ansluter sig till Ekerö kommuns översiktsplan, vilken inte ytterligare behandlas i dokumentet.

Landskap

Adelsö är en till stora delar mycket vacker ö med varierad landskapsbild. Begränsad tätortsbebyggelse – Marielundsområdet och Hovgårdsområdet -, några större byar – Alviken, Hallsta, Lindby, Sättra -, samt flera mindre byar. Förtätningen av bebyggelse sker, enligt kommunens riktlinjer för att bevilja byggnadstillstånd, i allt väsentligt i dessa områden. Större delen av Adelsö består dock av glest bebyggda naturområden som kan ge boende och besökare stor skönhetsupplevelse när de vandrar och rastar i dem. Vyer med utsikt över landområden och sjöområden står att finna på flera platser. Exempel på vackra vyer över landområden är utsikterna åt alla håll från Kunsta Gård, utsikten från gamla Lindby by ut över Gredby och Mälbyområdena, utsikten från Lundkullas och Gredbys olika delar mot Hovgården och på samma sätt utsikten från Hovgården inåt ön, utsikten norrut och inåt ön från Stenby Gård och angränsande fastigheter, utsikten från Tofta-Hanmoraområdena mot odlings- och skogsmarker samt vyer från flera delar av Adelsö Vandringsleds sträckning i det inre av ön, inte minst från gravkullarna vid Kunsta. Flera exempel finns på vackra vyer över odlingsmarker i de inre delarna av ön.

Föreningen anser att all kompletterande bebyggelse bör ske i och intill byarna och inte på mellanliggande grönområden eller odlingsmark. Det är enligt föreningen oerhört viktigt att behålla de vackra vyerna. Detta kan ske genom att ny bebyggelse som stör vyerna ej medges samt att växtligheten hålls under kontroll så att den ej förfular naturen. Nya vackra vyer kan dessutom skapas genom utglesning av skogsbestånd, dock ej på kort sikt genom kalhuggning. Exempel härpå är utglesningen av skogsbeståndet på norra delen av ön, mellan Hagalund och Toftas odlingsmarker, på Sättra Gård och – mitt på ön - nedanför Skansberget. Föreningen uppmuntrar sådan uppsnyggning av öns natur.

Vyer med speciellt vacker utsikt över Mälaren och dit allmänheten har tillgång är flera. Hit hör, för att ge några exempel, utsikten från Hovgården och kyrkan över Hovgårdsfjärden bort mot såväl Birka som Munsö, utsikten från gravkullarna vid Kunsta och från vandringsledens utkikstorn, utsikten från en stor del av Sättra Gårds marker, där utglesningen av skog skett på ett tilltalande sätt, utsikten utmed vandringsleden söder om Sättra Gård ner till Toftas marker samt utsikten över Prästgårdsviken från Gamla Prästgårdens, Lundkullas och norra Hallstas marker. Utsikten från de sjönära utsiktspunkterna i Hallsta är kanske ej så lättillgänglig men oerhört vacker liksom utsikten från klippområdet med de s.k Röda klipporna söder om Hallsta och Alviken. Ytterligare exempel är utsikterna över Lindby Gårds odlingsmarker. **Föreningens uppfattning är att ny bebyggelse eller andra åtgärder som hindrar allmänheten att få ta del av dess vackra vyer, många med Mälarsikt, ej kan tillåtas.**

Tillgång till natur

Allemansrätten gäller ej på tomtområde, det vill säga inom normalt störande avstånd från boningshus. Den gäller ej heller på odlingsmarker. I övrigt är bestämmelserna om allemansrätt mycket tillåtande. Den ger naturligtvis ej någon rätt att göra åverkan på naturen eller att framföra andra fordon än arbetsfordon på skogsvägar. Vandring och cykling är alltid tillåten så länge det ej sker på tomter. Det är dock enligt allemansrätten tillåtet att gå och cykla på vägar inom tomtområden.. Rätten till bär- och svamplockning i den fria naturen ingår i allemansrätten, däremot ej vilddjursjakt på t.ex älg, rådjur, vildsvin (regleras genom jakträtter m.m.).

Allemansrätten ger, med ovanstående restriktioner åtminstone en ettdygnsrätt att tälta och övernatta i naturen och att ligga vid annans brygga. Tillfälliga båtbesök vid andras bryggor torde vara tillåtna om man inte är i vägen för bryggägaren. En bra regel är dock att om möjligt kontakta mark- eller bryggägare före nyttjandet.

Föreningen uppfattar situationen på Adelsö som att tvister om allemansrätten sällan förekommer. De må förekomma och föreningen erbjuder sig gå in som hjälpande moderator om medlem önskar en samtalslösning i tvisten.

Det mest storartade exemplet på att markägare ställer sin mark till förfogande är arrangementet med Adelsö Vandringsled. Föreningarna i Adelsö Föreningsråd ser över leden, rensar den årligen och markerar den. Problem med vandringsleden har aldrig varit allemansrätten till den utan snarare att skogsavverkning eller stormar påkallar maskinell rensning och ibland tvingar fram delvis ny sträckning för leden. Markeringssvårigheter kan uppstå. Problem att finna rätt väg på leden har uppkommit vid kalhuggning. Markägare har då ej tänkt på att etablerade vandringsstigar ej får bortavvecklas. **Föreningen stöder bibehållandet av etablerade vandringsstigar och vädjar till markägare att beakta sin skyldighet i det avseendet.**

Ett problem senare år för markägare såväl som för vandrare är den ökande förekomsten av vildsvin på Adelsö. Föreningen stöder kontroll och reduktion av vildsvinsstammen. Ett arbete som påbörjats i samarbete mellan de flesta av jaktlagen på ön.

Tillgång till stränder

Vissa strandpartier disponeras av villaägare som sedan länge har sitt boende nära vatten på sjötomt. Dessa fall begränsar allemansrätten när det gäller att använda sådana strandområden. Exempel på sådana områden är Marielundsområdets sjötomter hela Marielundsvägen norrut. Fortsätter vi norrut utmed ökusten är stränderna visserligen tillgängliga men ej särskilt attraktiva att lägga till vid. Dock gäller allemansrätten där. Så även vid den tidigare badviken tillhörande Kunsta förutsatt att man inte stör eventuella boende i ett närliggande torp eller vistande på näraliggande udde som är möblerad med utomhusmöbler. Vid oklarhet är det lämpligt kontakta fastighetsägaren om badbesök är lämpligt. Norr om Kunsta längs hela kuststräckan gäller full rätt, utom vid strandnära bostadsbebyggelse att ta stranden i anspråk t.ex för bad eller att dra upp en båt för kort besök. Klipporna och den gamla väntkuren vid Horns Udde omfattas också av allemansrätten vare sig man kommer land- eller sjövägen.

Norr därom ligger Sättra Gårds ägor vilka, med undantag för sjönära stugor och villor, ger allmänheten full rätt att disponera stranden. På Sättras område ligger dessutom ett av öns bättre badställen för barnfamiljer, öppet för alla. Strandrätten gäller, bortsett från vid ett strandnära litet hus med brygga söder om badet, hela vägen söderut till Lissbovik i höjd med Hanmora. På denna sträcka finns för övrigt ett annat uppskattat naturbad i Brygghusviken

tillgängligt för allmänheten. Strandrätten fortsätter söder om Lissbovik och Tofta Holmars bryggområde fram till nästa naturbad vid Hanholmen, också det naturbadet av hävd tillgängligt för allmänheten. Prästgårdsvikens norra stränder är likaledes tillgängliga för allmänheten. Ett par gamla badplatser finns, i övrigt torde strandområdet vara ganska otillgängligt. Det är dock fullt möjligt att promenera från gamla Prästgården till Hanholmen om man accepterar viss vildvuxenhet. Möjligheten relativt okänd för allmänheten skulle vi förmoda.

Prästgårdsvikens södra stränder är upptagna av några större sjötomter och söder därom utmed norra delen av Hallsta radar sjönära bebyggelse upp sig på löpande band. Längre söderut i Hallsta finns två allmänna badplatser, Båtsviken och Sandviken. Biltrafik dit ej tillåten men med cykel tar man sig fram. För båtbesök i de nämnda Hallstavikarna torde inte finnas hinder såvida man inte lägger båten mitt på badstränderna. Ett strandparti utmed norra delen av Sandviken är ej bebyggt med sjötomter utan där gäller allemansrätten att använda strandens promenadstråk. Från Sandviken finns en naturstig söderut till Röda Klipporna, ett populärt klippbadställe. Båt kan tas dit och dras upp på ett strandparti i skydd mellan klipporna. Söder därom är klipporna otillgängliga från sjön sett och i stort sett endast intressanta som utkiksplats mot Mälaren. Dock svåra att nå även på land. Söder om klipppartiet finns en vik, Gladhamn, där allmänt tillträde till stranden för att bada ingår i allemansrätten. Där liggande brygga - med intilliggande privat bastu - bör dock ej användas annat än med bryggägarrens tillstånd. Söder om Gladhamn kommer en rad strandtomter. Strandtillägg kan däremot göras på flera ställen utmed den västra delen av den s.k Katsviken snett emot Ellholmen (undantag ett par östligt belägna strandtomter). Tomterna på Ellholmen är sjötomter där allemansrätten ej gäller för strandbesök. Även nästa vik, Rörviken, är upptagen av bebyggda strandtomter. Norr därom ligger den östra Lindbystranden för vilken allemansrätten gäller fram till sjötomten vid Almnäs. Allemansrätten gäller sedan norrut till omedelbart söder om Gredby skär. Tillägg kan möjligen tänkas utmed norra kyrkviken men ej vid den privata båtklubbens platser. Allemansrättens tillämpning utmed östra stranden av Adelsö norr om Hovgårdsområdet är mycket begränsad. Omedelbart norr om Hovgårdsområdet (Riksantikvarieämbetets mark) ligger en offentlig anlagd badplats, till för allmänheten. Möjligen kan här finnas båtförtöjningsplats tillgänglig. Normalt tar man sig dit landvägen via närliggande idrottsplats. Överenskommelse om flera dygns förtöjning vid Stenby Gårds brygga kan eventuellt överenskommas med fastighetsägaren.

En del fastighetsägare har till sjön gränsande fastighet men ej näraliggande tomt eller ensamrätt att på egen hand nyttja stranden. Likväl försöker fastighetsägaren hävda sådan rätt gentemot strandbesökare eller med staketarrangemang stänga av eller försvåra promenaden ned till stranden. En strand som kanske många år använts av närboende för bad. **Föreningen avser påtala riskerna för sådana arrangemang för kommunens stadsarkitekt och göra honom uppmärksam på att ägare av fastighet med sådan belägenhet ej får sätta hinder i vägen för tillämpning av allemansrätt och hävd att nå och nyttja strandpartier.**